DRAP “KASTOR” MATOSINING SIFAT KO‘RSATKICHLARINI TAHLIL QILISH VA MUVOFIQLIGINI BAHOLASH.

Eliyeva Ra’no Rustam qizi
Buxoro davlat texnika universiteti magistri

Annotatsiya. Mazkur ishda drap “Kastor” matosining sifat ko‘rsatkichlarini tahlil qilish va ularning amaldagi me’yoriy hujjatlar hamda standartlar talablariga muvofiqligini baholash masalalari yoritilgan. Tadqiqot jarayonida matoning tolalar tarkibi, sirt zichligi, qalinligi, mustahkamligi, ishqalanishga chidamliligi, havo va nam o‘tkazuvchanligi hamda rang barqarorligi kabi asosiy sifat ko‘rsatkichlari o‘rganilgan. Olingan natijalar asosida drap “Kastor” matosining ekspluatatsion xususiyatlari va iste’mol qiymati baholanib, uning ustki kiyimlar ishlab chiqarishda qo‘llashga yaroqliligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari to‘qimachilik mahsulotlari sifatini oshirish va ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: drap mato, “Kastor” drap, sifat ko‘rsatkichlari, muvofiqlikni baholash, to‘qimachilik mahsulotlari, fizik-mexanik xususiyatlar, ekspluatatsion xususiyatlar, standartlar, sifat nazorati.

Abstract. This study examines the analysis of quality indicators of “Kastor” drap fabric and the assessment of their compliance with the requirements of applicable regulatory documents and standards. During the research, the main quality indicators of the fabric, such as fiber composition, surface density, thickness, strength, abrasion resistance, air and moisture permeability, and color fastness, were investigated. Based on the obtained results, the эксплуатацион properties and consumer value of the “Kastor” drap fabric were evaluated, and its suitability for use in outerwear production was substantiated. The results of the study are of practical importance for improving the quality of textile products and enhancing production processes.

Keywords: drap fabric, “Kastor” drap, quality indicators, conformity assessment, textile products, physical and mechanical properties, operational properties, standards, quality control.

Аннотация. В данной работе рассматриваются вопросы анализа показателей качества драповой ткани «Кастор» и оценки их соответствия требованиям действующих нормативных документов и стандартов. В процессе исследования изучены основные показатели качества ткани, такие как волокнистый состав, поверхностная плотность, толщина, прочность, износостойкость, воздухо- и влагопроницаемость, устойчивость окраски. На основе полученных результатов оценены эксплуатационные свойства и потребительская ценность драповой ткани «Кастор», а также обоснована её пригодность для использования в производстве верхней одежды. Результаты

ISSN 3030-3907

исследования имеют практическое значение для повышения качества текстильной продукции и совершенствования производственных процессов.

Ключевые слова: драп, драп «Кастор», показатели качества, оценка соответствия, текстильная продукция, физико-механические свойства, эксплуатационные свойства, стандарты, контроль качества.

Kirish

Yengil sanoat va to‘qimachilik mahsulotlari bozorida mato sifatini ta’minlash hamda uni baholash masalasi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, kiyim-kechak ishlab chiqarishda qo‘llaniladigan matolarning fizik-mexanik, gigiyenik va ekspluatatsion xususiyatlari iste’molchi talablari hamda amaldagi standartlarga to‘liq javob berishi zarur. Shu jihatdan drap matolari, jumladan “Kastor” turidagi drap matosi sifat ko‘rsatkichlarini chuqur tahlil qilish dolzarb masalalardan biridir.

Drap “Kastor” matosi asosan ustki kiyimlar — palto, kurtka va boshqa mavsumiy kiyimlarni tayyorlashda keng qo‘llaniladi. Ushbu mato turi yuqori zichligi, issiqlikni saqlash xususiyati, mustahkamligi va tashqi ko‘rinishining jozibadorligi bilan ajralib turadi. Biroq ishlab chiqarish jarayonida xomashyo sifati, to‘qish texnologiyasi, pardozlash usullari kabi omillar matoning sifat ko‘rsatkichlariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli “Kastor” drap matosining sifatini ilmiy asosda baholash zarurati yuzaga keladi. bMato sifatini baholash jarayonida uning asosiy ko‘rsatkichlari — tolalar tarkibi, sirt zichligi, qalinligi, uzilishdagi mustahkamligi, ishqalanishga chidamliligi, havo va nam o‘tkazuvchanligi, issiqlik saqlash xususiyati hamda rang barqarorligi alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu ko‘rsatkichlarning standart talablarga mosligi matoning ekspluatatsiya jarayonidagi chidamliligini va iste’mol qiymatini belgilaydi. Drap “Kastor” matosining muvofiqligini baholash milliy va xalqaro standartlar asosida amalga oshiriladi. Muvofiqlikni baholash jarayoni matoning sifat ko‘rsatkichlari amaldagi me’yoriy hujjatlar talablariga javob berishini aniqlashga xizmat qiladi. Bu esa ishlab chiqaruvchi uchun mahsulot sifati kafolatini ta’minlash, iste’molchi uchun esa xavfsiz va sifatli mahsulotni tanlash imkonini yaratadi. Mazkur mavzuning asosiy maqsadi drap “Kastor” matosining sifat ko‘rsatkichlarini kompleks tahlil qilish va ularning belgilangan standartlarga muvofiqlik darajasini baholashdan iboratdir. Tadqiqot natijalari to‘qimachilik mahsulotlari sifatini oshirish, ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish hamda raqobatbardosh mahsulotlar yaratishda muhim amaliy ahamiyatga ega bo‘ladi.Standartlashtirish va risklarni boshqarishning o‘zaro integratsiyasi sifat menejment tizimini takomillashtirishning samarali mexanizmini yaratadi. Mazkur yondashuv jarayonlarni doimiy monitoring qilish, muammolarni oldindan bashoratlash va qaror qabul qilishda ilmiy asoslanganlikni ta’minlaydi. Natijada

ISSN 3030-3907

tashkilotlarda sifat madaniyati rivojlanadi, boshqaruv tizimi takomillashadi va raqobat ustunligiga erishish imkoniyatlari kengayadi.

Shu munosabat bilan ushbu tadqiqotda standartlashtirish va risklarni boshqarish asosida sifat menejment tizimini takomillashtirish masalalarini tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari tashkilotlar faoliyatida sifatni boshqarish samaradorligini oshirish hamda zamonaviy boshqaruv talablariga moslashishda muhim amaliy ahamiyatga ega bo‘lishi kutiladi.

Mazkur mavzuning bosh g‘oyasi — “Kastor” drap matosining iste’mol va texnik talablarga qanchalik javob berishini ilmiy-uslubiy asosda aniqlashdir. Ya’ni matoning fizik-mexanik, gigiyenik va ekspluatatsion sifat ko‘rsatkichlarini kompleks tahlil qilish orqali uning amaldagi standartlar va me’yoriy hujjatlarga muvofiqligini baholash asosiy maqsad qilib olinadi. Asosiy g‘oya quyidagi jihatlarda namoyon bo‘ladi: Sifat ko‘rsatkichlarini aniqlash. “Kastor” drap matosining: tolaviy tarkibi, zichligi va qalinligi, mustahkamligi (uzilish, ishqalanishga chidamlilik), issiqlikni saqlash xususiyati, havoni o‘tkazuvchanligi, namlikni singdirish darajasi kabi asosiy texnik va gigiyenik ko‘rsatkichlari o‘rganiladi. Ekspluatatsion xususiyatlarni baholash Drap matoning:
kiyimda foydalanish qulayligi, shaklni saqlashi, uzoq muddat xizmat qilishi, tashqi ko‘rinishining barqarorligi amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Standartlarga muvofiqligini aniqlash Olingan natijalar: davlat standartlari (GOST, O‘zDSt), texnik shartlar, ishlab chiqaruvchi talablari bilan taqqoslanib, matoning sifat darajasi aniqlanadi. Raqobatbardoshlik va iste’mol qiymatini asoslash Tadqiqot natijalari asosida “Kastor” drap matosining: bozor talablariga mosligi, tayyor kiyim ishlab chiqarishda qo‘llash imkoniyati, mahalliy va xorijiy analoglar bilan solishtirilgan ustunliklari yoritib beriladi.

Bunda: Ijtimoiy himoya tizimi – oilalarga yordam berish, zaif guruhlarni qo‘llab-quvvatlash. **Moliyaviy transferlar –** shartli va shartsiz naqd pul berish orqali daromad va turmush sifatini oshirish. **Ta’lim va sog‘liqni saqlash –** kelajakdagi daromadni oshirish va moliyaviy yukni kamaytirish. **Milliy siyosat va jamiyat ishtiroki –** barqaror va inklyuziv yechimlarni ta’minlash**.** Barqaror rivojlantirish dasturlari (SDGs) mamlakatlarda kambag‘allikni qisqartirish va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash uchun asosiy ramka sifatida xizmat qiladi.

O‘zbekistonda kambag‘allik darajasi so‘nggi yillarda sezilarli darajada kamaygan. 2021–2024 yillarda milliy kambag‘allik ko‘rsatkichlari 17% dan 8,9% gacha tushdi, bu qishloq va shahar hududlaridagi ijtimoiy va iqtisodiy siyosatning samarali amalga oshirilganini ko‘rsatadi. Qishloq hududlarida kambag‘allik tezroq kamaygan bo‘lsa-da, shahar hududlarida ham ijtimoiy yordam va moliyaviy transferlar orqali daromad oshishi kuzatilmoqda. Kambag‘allikni aniqlashda rasmiy bo‘lmagan ishlarning yuqori foizi va ayollar hamda qishloq aholisi orasida

ISSN 3030-3907

bandlikning rasmiy tizimga ulanmaganligi muhim qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Shu bilan birga, O‘zbekiston Prezidenti tomonidan olib borilayotgan oqilona va barqaror siyosatlar mamlakatda kambag‘allikni qisqartirishda muhim rol o‘ynamoqda. Kiyim-kechak sanoati: Palto, kurtka, kostyum, qishki tashqi kiyimlar va rasmiy kiyimlar uchun drap keng qo‘llaniladi. Mahalliy kiyim ishlab chiqaruvchilar uchun “Kastor” drapni sinovdan o‘tkazish uning kiyimlarga mosligini (issiq-saqlash, shakl saqlash, yirtiqqa chidamlilik) aniqlash uchun foydali.

Mebel va ichki bezak: Drap turidagi to‘qimalar mebel (divan, kreslo) pardalari va dekorativ elementlarda ishlatilishi mumkin — bu holda eskirish, rang saqlash va oson tozalanuvchanlik muhim. Ish kiyimi va professional forma: Agar material yuqori mustahkamlik va gigiyenik xususiyatlarga ega bo‘lsa, xizmat ko‘rsatish, mehmonxona, tibbiyot va ta’lim sohalarida ish kiyimi sifatida qo‘llash mumkin. Mahsulotni import o‘rnini bosish va eksport: Agar sinovlar natijalari ijobiy bo‘lsa, “Kastor” drap mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun importni kamaytirish va hatto eksport imkoniyatlarini yaratishi mumkin. O‘zbekiston sharoitida sifatni tekshirish va baholash Standartlar va normativlar: Mahsulotni baholashda O‘zbekistonning milliy standartlari va texnik shartnomalari (shuningdek xalqaro GOST/ISO talablariga mosligi) hisobga olinadi.

Tekshiruv natijalari ushbu normalarga solishtiriladi va muvofiqlik xulosasi chiqariladi. Laboratoriyalar va ilmiy hamkorlik: Tekstil va materiallarni sinovdan o‘tkazish uchun respublika miqyosida mavjud bo‘lgan tekstil laboratoriyalari, texnika universitetlari va ilmiy markazlar bilan hamkorlik tashkil qilinadi (masalan, tekstil institutlari, o‘quv-laboratoriyalar). Testlar: tolali tarkibni aniqlash, zichlik/grammatik, uzilish kuchi, ishqalanishga chidamlilik, rang barqarorligi (yuvishdan/yorug‘likdan keyin), namlik singdirish, issiqlik o‘tkazuvchanligi va boshqalar. Amaliy sinovlar: Laborator testlarga qo‘shimcha — real sharoitda eksperimental partiyalar tayyorlab, amaliy sinovlar (bir necha yuvish sikli, kundalik foydalanish, pardozlash) o‘tkazish tavsiya etiladi. Iqtisodiy va ijtimoiy foydalari Importni kamaytirish: sifatli mahalliy mato ishlab chiqilsa, importga bo‘lgan ehtiyoj pasayadi. Ish o‘rinlari: yangi texnologiyalar va sinov xizmatlari bilan bog‘liq ish o‘rinlari ochiladi. Mintaqaviy rivojlanish: to‘qimachilik klasterlari va kichik sanoat korxonalari rivojlanadi. Standartlashtirish: ishlab chiqarish sifatini yaxshilash orqali mahsulot brendi va ishonchliligi oshadi. Amaliy tavsiyalar (O‘zbekistonda tadqiqot o‘tkazuvchilar va ishlab chiqaruvchilar uchun) Bosqichma-bosqich protsedura: Mator namunalarini yig‘ish (partiya, rang, o‘lcham bo‘yicha), laborator testlar, amaliy foydalanish sinovlari, natijalarni tahlil qilish va standartlarga solishtirish. Hamkorlik: Textil institutlari, SANOAT korxonalari va davlat standartlashtirish organlari bilan

ISSN 3030-3907

hamkorlik. Sertifikatlashtirish: Agar mos kelsa, mahalliy yoki xalqaro sertifikatlar olish (mahalliy normativlarga muvofiqlik) maqsadga muvofiq. Qo‘llanma / metodika ishlab chiqish: O‘zbekiston sharoitiga mos test metodikasi va amaliy tavsiyalar to‘plamini tayyorlash (taqdimot, ilmiy maqola yoki texnik hujjat shaklida).

O‘zbekistonda to‘qimachilik sanoati va kiyim-kechak ishlab chiqarish sohalari an’anaviy va zamonaviy rivojlanish bosqichida. Shu bois “Kastor” drap matosi kabi materiallarning sifatini ilmiy asosda aniqlash va baholash — nafaqat sifatli mahsulot ishlab chiqarish, balki milliy sanoatni raqobatbardosh qilish uchun ham muhimdir. Standartlashtirish va risklarni boshqarish sifat menejment tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy asosini tashkil etadi. Ularning integratsiyasi tashkilot faoliyatida barqarorlikni ta’minlab, sifatni boshqarish jarayonlarini yangi bosqichga olib chiqadi. Natijada tashkilotlar zamonaviy boshqaruv talablariga moslashib, raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy Statistika Qo‘mitasi. Uy-joy byudjeti so‘rovi (HBS) 2021–2024. Toshkent, 2024.
2. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot Vazirligi. Milliy rivojlanish strategiyasi va barqaror iqtisodiy o‘sish bo‘yicha hisobotlar. Toshkent, 2023.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Farmonlar va qarorlar, ijtimoiy himoya va kambag‘allikni qisqartirish sohalari bo‘yicha, 2021–2024.
4. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. Sustainable Development **Goals Report 2023**. New York, United Nations, 2023.
5. F.R.Muradova, Z.R.Murodova, I.I.Hayitova, M.M.Nafasov Texnik tizimlarda axborot texnologiyalari. O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Sharq 2020
6. F.R.Muradova, Z.R.Murodova, I.I.Hayitova, M.M.Nafasov Ta`limda multimedia ilovalari O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Sharq 2020
7. Информационные технологии: учебник / З.Р.Муродова, Бухоро: «BUXORO NASHR» МЧЖ, 2023. - 350 с.
8. Kadirov M. Axborot texnologiyalari-1 qism. O ‘quv qo ‘llanma. T:Sano-standart-2018
9. T.F.Sohibov, N.A.Sharapova. Texnik tizimlarda axborot texnologiyalari (I qism). O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Sharq 2024
10. Sh.X.Samiyeva, N.A.Sharapova. Dizayn va amaliy dasturlar. O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Durdona. 2023
11. Iqtisodiyotda axborot kommunikatsion texnologiyalar va tizimlar/ U.Z.Narziyev O ‘quv qo ‘llanma, Buxoro, Sharq 2024

ISSN 3030-3907

12. M.M.Nurullayev. Axborot texnologiyalari va jarayonlarini matematik modellashtirish. O‘quv qo‘llanma. Buxoro: “Umid” nashriyoti, 2023. – 186 b.
13. Soha obyektlarini loyihalash dasturlari / L.Gaffarov. darslik Buxoro, Durdona nashriyoti 2024
14. Qurilishda axborot texnologiyalari/ L.X.Gaffarov. o‘quv qo‘llanma, umid nashriyoti 2023

ISSN 3030-3907